

ACHTTIENDE LEIDSE

TAALKUNDE OLYMPIADE

II. Ket

Het Ket is een Yeniseïsche taal die in Centraal-Siberië gesproken wordt. Met nog maar ongeveer 50 competente sprekers wordt de taal ernstig met uitsterven bedreigd. Hieronder zie je voorbeelden uit het rijtje van het Ket werkwoord “kleuren” met de vorm in het Ket en de bijbehorende Nederlandse vertaling.¹

Ket	betekenis
<i>dkrasitonkabad</i>	Ik kleur hen
<i>kkrasitonkabad</i>	Jij kleurt hen
<i>dkrasitonkabad</i>	Hij kleurt hen
<i>dakrasitonkabad</i>	Zij kleurt hen
<i>dkrasitonkabedin</i>	Wij kleuren hen
<i>kkrasitonkabedin</i>	Jullie kleuren hen
<i>dkrasitonkabedin</i>	Zij kleuren hen
<i>dkrasitbukabedin</i>	Zij kleuren zichzelf
<i>dakrasitbokolbed</i>	Zij kleurde mij
<i>dakrasitkukolbed</i>	Zij kleurde jou
<i>dakrasitokolbed</i>	Zij kleurde hem
<i>dakrasitukolbed</i>	Zij kleurde haar
<i>dakrasitbukolbed</i>	Zij kleurde zichzelf
<i>dakrasitdΛηkolbed</i>	Zij kleurde ons
<i>dakrasitkΛηkolbed</i>	Zij kleurde jullie
<i>dakrasitonkolbed</i>	Zij kleurde hen

Vraag 1. Vertaal de volgende vormen naar correct Nederlands:

- a) *dkrasitukabad*
- b) *kkrasitbokolbedin*
- c) *dkrasitkΛηkabad*
- d) *dkrasitbukolbed*

Vraag 2. Vertaal de volgende zinnen naar het Ket:

- a) Hij kleurt zichzelf
- b) Hij kleurde hem
- c) Ik kleur hem

¹ De <Λ> wordt uitgesproken als in Engels *bus*, de <η> wordt uitgesproken als in Nederlands *lang*.

- d) Wij kleurden jullie
- e) Hij kleurt mij

Vraag 3. De volgende twee voorbeelden komen uit het rijtje van het werkwoord dat “kammen” betekent:

Ket	betekenis
<i>datukunutakit</i>	zij kamt haar ²
<i>dtukunbutolkit</i>	...

Welke van de onderstaande drie betekenissen hoort bij de vorm *dtukunbutolkit*? Leg uit waarom.

- a) Hij kamde zichzelf
- b) Hij kamde mij
- c) Ik kamde hem

Auteur: Cid Swanenvleugel

² Hier wordt het persoonlijk voornaamwoord “haar” bedoeld, niet het zelfstandig naamwoord.

III. Komnzo en Yoruba telsystemen

Niet alle talen gebruiken hetzelfde telsysteem als wij. Denk maar aan de Romeinse cijfers (bijv. *XIV* = 14) of het Frans (bijv. *quatre-vingt deux* = 82). In deze opgave bestudeer je twee telsystemen, namelijk die van het Nieuw-Guinese Komnzo en het Yoruba uit de Niger-Congo.

Het Komnzo wordt gesproken door ongeveer 200 mensen in een dorp in het zuiden van Papua Nieuw-Guinea. Het Yoruba daarentegen heeft wel 40 miljoen moedertaalsprekers waarvan de meerderheid in Nigeria woont.

Gegeven is het getal 80:

<u>Komnzo</u> ¹	<u>Yoruba</u>
<i>eda fta a näbi nibo a eda</i>	<i>ogojo</i>

Vraag 1. Hieronder volgen de getallen 4, 8 en 36 in willekeurige volgorde. Geef aan welk getal waarbij hoort. Hint: Het kan handig zijn om bij het oplossen van deze vraag alvast naar vragen 2 en 3 te kijken.

<u>Komnzo</u>	<u>Yoruba</u>
<i>näbi fta</i>	<i>erindinlogoji</i>
<i>näbi nibo a eda</i>	<i>ejo</i>
<i>asar</i>	<i>erin</i>

Vraag 2. Combineer de getallen 3, 12, 16, 24, 32 met de volgende Komnzo getallen:

- a) *asar nibo*
- b) *eda nibo a asar*
- c) *etha*
- d) *eda nibo*
- e) *tabuthui nibo a eda*

Vraag 3. Combineer de getallen 2, 40, 84 met de volgende Yoruba getallen:

- a) *ejì*
- b) *erinlelogorin*
- c) *ogojì*

Vraag 4. Vertaal de volgende Yoruba vergelijking naar Komnzo.

erindinlogota + etalelogota + okandinlogoji = ejidinlogojo

Auteur: Jerome Jochems

¹ De <ä> wordt uitgesproken als in Engels *mān*.

IV. Tifinagh

Het Tifinagh is het schrift dat wordt gebruikt door de Toearegs, een verzameling van nomadische stammen die leven in de Sahara in Algerije, Mali, Niger, Burkina Faso en Libië. Deze opdracht gaat over de versie van het schrift van de Aïr Toearegs die leven in Niger.

Vraag 1. Hieronder is een lijst met Toeareg woorden in het Tifinagh schrift, en dezelfde woorden in het Latijnse alfabet. Verbind de woorden in het Tifinagh schrift met de woorden in het Latijnse schrift.²

Hint: twee letters hebben verschillende vormen: || en \\\\ zijn dezelfde letters; En | en \\ zijn dezelfde letters. |¹ wordt geschreven voor twee maal de letter | achter elkaar.

1. ☉	2. \\	3. < :·○	4. +□○▪
5. ∴· \\	6. +⊕+	7. ·	8. +⊕
9. < :○	10. +]E:·	11. ·	12. = ¹
13. \\	14. +=⌘⌘⌘:	15. \\	16. ⊕
17. + <	18. =	19. ⌘=	20. +□⊕

a. *āga* ‘emmer’; **b.** *ākolān* ‘een soort eekhoorn’; **c.** *alel* ‘vlinder’; **d.** *erk* ‘een slecht iets’; **e.** *anəllug* ‘een soort mier’; **f.** *awənnan* ‘een Hausa man’; **g.** *eləllāg* ‘vrede’; **h.** *elu* ‘olifant’; **i.** *iləs* ‘tong’; **j.** *nənza* ‘wij verkochten’; **k.** *nənəzzu* ‘wij zijn aan het verkopen’; **l.** *tāfuk* ‘zon’; **m.** *tāmara* ‘kracht’; **n.** *tāmart* ‘baard’; **o.** *tast* ‘koe’; **p.** *tāwāzānkāzāy* ‘ik werd verplaatst’; **q.** *tənte* ‘vrouw’; **r.** *tiset* ‘spiegel’; **s.** *yənakkār* ‘hij staat gewoonlijk op’; **t.** *yənkār* ‘hij is opgestaan’

Vraag 2. Leg wanneer de varianten van || en | gebruikt worden, en wat hier de reden voor zou kunnen zijn.

Vraag 3. Schrijf de volgende Toeareg woorden in het Tifinagh schrift:

- aləs* ‘man’
- tawənnant* ‘een Hausa vrouw’
- tartitt* ‘een mengsel’
- eretəy* ‘iets wat niet thuishoort in een mengsel’

Auteur: Marijn van Putten

² De <ə> wordt uitgesproken als in Nederlands *kade*, <ā> als in Engels *man* en <y> lijkt op de Nederlandse *g*.

V. Mokwpe woordspel

Het Mokwpe is een taal die wordt gesproken in het westen van Kameroen. De taal met naar schatting 20.000 sprekers behoort tot de Bantoe-familie. Zoals in veel talen van de Bantoe-familie, maar ook elders in de wereld, zoals in het Chinees en het Vietnamees, kunnen lettergrepen in het Mokwpe verschillende toonhoogtes hebben. Een ` op een Mokwpe klinker staat voor een lage toon, een ´ voor een hoge toon.¹

Deze opdracht gaat over een woordspel dat gespeeld wordt door de jonge sprekers van het Mokwpe. Woordspellen kunnen taalwetenschappers informatie geven over het klanksysteem in een bepaalde taal. Hier volgt een aantal Mokwpe woorden, gevolgd door de vorm die ze hebben in het woordspel en hun Nederlandse betekenis.

Mokwpe		woordspel	betekenis
ìṅḁ	→	ṅḁṽ	keel
mḁkḁ	→	kḁmḁ	bakbanaan
ézèè	→	zéṽèè	het is niet
lìḁḁ	→	ḁààlḁ	deur
lówá	→	wáló	uitwerpsel
kóndì	→	ndíkò	rijst
lùṽṽḁ	→	ṽḁààlú	buik
mózó	→	zómó	adder
kwélí	→	líkwé	de dood
zééjà	→	jáázè	branden

Vraag 1. Gebruik de regels van het woordspel om de volgende vormen om te zetten:

- a) ááḁá
- b) ṽúkḁàà
- c) kíáṽḁḁ
- d) ṽìmbè
- e) zéḁíú

Vraag 2. Het woord màìdzá 'bloed' kan niet worden omgezet. Waarom zou dat zo zijn?

Vraag 3. In andere talen worden soortgelijke woordspellen gespeeld, maar er zijn een aantal verschillen. Bekijk de volgende voorbeelden van woordspellen in verschillende talen. Het Burmees en Thai zijn net als het Mokwpe toontalen. Het Cuna, een inheemse taal van Panama, heeft geen tonen.

¹ De <ɔ> wordt uitgesproken als in Nederlands *bot*, de <o> als in *boot*, de <ɨ> als in *lang*, de <β> als in Spaans *vija*, tussen een Nederlandse *v* en *b* in. De <ʔ> is de klank die voorkomt tussen de twee *a*'s van Nederlands *na-apen*.

	origineel		woordspel	betekenis
Burmees	mí bòn	→	mòu bí	'haard'
Thai	kôn jàj	→	kàj jôn	'grote achterkant'
Cuna	osi	→	sio	'ananas'
	ibja	→	jaib	'oog'

Beschrijf de verschillen met het Mokuwe woordspel.

Vraag 4. Er zijn ook woordspellen die anders werken dan de voorbeelden hierboven. Hier volgt een rijmpje in de zogenaamde “blauwe taal”, een woordspel uit het Russisch.²

*Usu posopasa bysylasa sosobasakasa,
 oson esejosjo ljustubisil.
 Osonasa sjesjelasa kususosok mjasjasasa,
 oson esejosjo usubisil.*

Hoe zag het Russische rijmpje eruit voordat het werd omgezet in “blauwe taal”?

Auteur: Ivo Boers

² De <u> wordt uitgesproken als in Nederlands *boek*, de klinker <y> op dezelfde manier, maar dan met wijde in plaats van ronde lippen.

VI: Nederlandse sterke werkwoorden

De sterke werkwoorden van het Nederlands lijken onregelmatig, maar toch volgen ze ook regels. Hier volgt een lijst met sterke werkwoorden.

<i>bijten</i>	<i>genieten</i>	<i>lopen</i>	<i>stelen</i>
<i>bieden</i>	<i>geven</i>	<i>roepen</i>	<i>trekken</i>
<i>breken</i>	<i>graven</i>	<i>schrijven</i>	<i>vergeten</i>
<i>dragen</i>	<i>laten</i>	<i>smelten</i>	<i>vliegen</i>
<i>gelden</i>	<i>lezen</i>	<i>spreken</i>	<i>zwijgen</i>

Vraag 1. Deel de bovenstaande werkwoorden in in zeven klassen.

Vraag 2. Bedenk zelf nog drie werkwoorden die passen in de klasse van *gelden*. Hoe kun je aan het hele werkwoord zien dat deze woorden niet bij een andere klasse horen?

Vraag 3. Het werkwoord *helpen* kan ingedeeld worden bij twee klassen. Welke twee en waarom?

Vraag 4. Het werkwoord *weven* heeft een zwakke verleden tijd, maar het voltooid deelwoord is *geweven*.

- a) Wat zou de sterke verleden tijd zijn van dit werkwoord?
- b) In het Engels is het voltooid deelwoord van *weave* 'weven', *woven* 'geweven'. Ook in het Nederlands komt *gewoven* voor. Wat zou de verleden tijd van dit werkwoord zijn, als deze sterk was?

Vraag 5. Bedenk een bestaand Nederlands werkwoord met een sterke verleden tijd en sterk voltooid deelwoord dat hierboven nog niet genoemd is en dat niet precies in één van de zeven klassen past. Leg uit in welke klasse je het eventueel zou kunnen plaatsen en waarom.

Auteur: Adriaan van Doorn